

HISTÒRIA contada HISTÒRIA CREADA

Taller històric teatral

Castell de Bellver

www.cultura.palma.es

Ajuntament de Palma

Passion for
CULTURE!!
PALMA
de MALLORCA

INART

Serveis culturals, educatius i patrimonials

Història contada, història creada

El castell de Bellver i el Regne de Mallorca

Primera part: **La visita**

El castell de Bellver durant l'edat mitjana

Cronologia

- 902 dC: establiment dels musulmans a les Illes Balears. Construcció del castell de l'Almudaina al centre de la medina.
- Finals s. XI: construcció de les murades al voltant de la ciutat (traçat actual: la Riera i les avingudes).
- 1229: conquesta de Mallorca per part de la Corona d'Aragó.
- 1279: mort de Jaume I. Mallorca, Pitiüses, Rosselló, Cerdanya, Conflent i Montpeller assoleixen el rang de regne privatiu del qual es nomena rei Jaume II.
- 1300: inici de les obres de construcció del castell de Bellver i de la Seu.
- 1311: mort de Jaume II. El succeeix el seu germà Sanç.
- 1426: inici de la construcció de la Llotja.
- 1452: caiguda de Constantinoble i fi de l'edat mitjana.

A la tercera sala del museu es tractarà el moment previ a la Conquesta, és a dir, la ciutat en temps dels musulmans (Madina Mayurqa) incidint en les seves defenses, habitatges, banys, mesquites i terres de conreu.

Veim les peces que hi ha a les vitrines. Es tracten els temes de:

- treball de ceràmica amb torn: morfologia de les peces
- representació zoomorfa a l'art islàmic: reproducció de guix
- morfologia de la ciutat islàmica i les seves correspondències amb la ciutat actual: carrers, carreteres, circumval·lació de les murades

La quarta sala serveix per a presentar la Conquesta i la reconstrucció de la ciutat, juntament amb les seves funcions i els seus costums. S'introduirà la història de la dinastia de la casa reial mallorquina i la construcció del castell de Bellver, posant l'accent en alguns dels integrants principals de la dinastia i els seus costums.

- Personatges principals:

- o Jaume I – Violant d'Hongria
- o Jaume II – Esclaramunda de Foix
- o Sanç
- o Jaume III
- o Jaume IV

S'hi inclourà la figura de Pere III d'Aragó com a artífex principal de les successives guerres que es duren a terme contra el Regne de Mallorca per a annexionar-se'l ja que com a primogènit del rei Jaume I se'n considerava just hereu.

- Eines tant de l'entorn de la construcció del castell com del treball a les pedreres. S'hi veuen dues ferradures.

- Morfologia dels habitatges i canvis de la ciutat durant l'època cristiana respecte de l'època de la medina islàmica.

A la terrassa del castell s'observarà la panoràmica que es té sobre la ciutat i la resta de l'illa (un dels principals usos del castell era el de talaia) i es tractarà que els alumnes es formin una idea de la topografia urbana en el moment històric estudiat, així com de les dificultats relacionades amb la defensa tant de la ciutat com del castell i els seus habitants.

Un dels objectius principals del taller és que els alumnes arribin a entendre les diferències que es donaven en el mode de vida depenent de la cultura predominant en cada moment, sobre tot durant l'edat mitjana, així com les pervivències en el segle XXI.

Haurien de ser capaços de situar cronològicament i amb la debuda distància espaciotemporal els fets succeïts en el moment i lloc tractats durant la part "teòrica" del taller, ja que manejar-los amb soltesa serà imprescindible durant la segona part ("part pràctica" i que necessita una certa proactivitat).

Abans de la realització del taller historicoteatral cal que els alumnes coneguin part de la història medieval de les Illes Balears, com entitat depenent del Califat de Còrdova, primer, i com part de la Corona d'Aragó i Regne Privatiu després, per a tornar a formar part de la Corona d'Aragó.

S'ha de tenir el domini suficient de l'atles historicopolític per a entendre que entre els segles X i XV dC les entitats polítiques superiors (estats) no es corresponen amb els de l'actualitat (els estats coneguts avui en dia com Itàlia, França, Espanya, així com altres entitats: Catalunya, Illes Balears...), sinó que eren regnes, ducats, baronies o qualsevol altra expressió de poder corresponent a l'època medieval mediterrània (cronologia i espai que es tracta durant la totalitat del taller historicoteatral).

Glosari

Alcàsser: edifici fortificat que servia de residència al valí musulmà.

Banys àrabs: espai amb funcions higièniques a la vegada que relacionat amb la purificació espiritual.

Mostassaf: vigilant del compliment de les lleis urbanístiques de la ciutat de Mallorca.

Mesquita: edifici destinat a l'oració dels fidels en la religió islàmica.

Espitllera (finestra sagetera): obertura estreta i allargada, des d'on es poden disparar fletxes.

Fossat: trinxera profunda, excavada per a formar una barrera contra atacs a les murades dels castells o altres fortificacions. Es poden omplir d'aigua si disposen d'abastiment. No és el cas de Bellver.

Bestorre: torre de planta semicircular parcialment integrada als murs, que serveix com a prolongació per a la vigilància. Només s'hi pot accedir des de la terrassa superior.

Torre de l'homenatge: torre principal. Darrer reducte defensiu del castell (per això sol ser la torre més alta i més ben equipada). Es diu *de l'homenatge* perquè mostrava la senyera del rei.

Torres laterals: torres integrades a la murada del castell per a poder realitzar atacs des dels flancs en cas d'atac.

Segona part: **L'espectacle**

Creative Commons

Creative Commons un espectacle còmic interactiu. A partir de dos elements bàsics, el *clown* i la improvisació, amb **Creative Commons** a cada representació es crea un espectacle nou i totalment diferent.

Això no és la representació d'una obra de teatre tancada prèviament, sinó un joc teatral interactiu on la participació del públic i la temàtica triada a cada representació la crearan d'una manera única i irrepètible.

FUNCIONAMENT DE CREATIVE COMMONS

L'espai d'actuació de **Creative Commons** serà una sala del castell de Bellver.

1- Abans de començar l'activitat, el públic, ordenat en grups, rebrà un número per cada grup.

2- Una vegada que comenci l'espectacle, els espectadors aniran decidint, progressivament, el desenvolupament de la història:

2.1- L'espectacle comença quan *Aina*, la *clown*, fa un sorteig i extreu el primer número. L'espectador que té el número, després de pensar-s'ho durant un minut, diu un personatge i a quin lloc és aquest personatge, és a dir, decideix el rol i la situació dramàtica inicials, sempre seguint el tema de la visita (Castell de Bellver i Regne de Mallorca).

2.2- Amb aquesta informació *Aina* comença a improvisar la història amb un temps fixat, que és d'uns cinc minuts. Lògicament no se sap mai cap a on va la història i depèn dels recursos dramàtics de l'actriu *clown* en relació amb la informació donada pels espectadors.

2.3- Una vegada ha transcorregut el temps fixat, passam al sorteig del segon grup participant que, a partir del punt on ha quedat la història, té un minut per a formular un canvi: un personatge, la ubicació espacial, introducció d'un objecte... Amb aquesta informació donada, *Aina* ha de continuar la història. I així successivament fins que s'han fet cinc sorteigs i cinc grups han participat en la creació col·lectiva de la història. Això és **Creative Commons... una creació en comú.**

Tota la creació de la història anirà acompanyada amb la introducció en directe d'efectes sonors que reforcen la improvisació.

Historia contada, historia creada

El castillo de Bellver y el Reino de Mallorca

Primera parte: **La visita**

El castillo de Bellver durante la Edad Media

Cronología

- 902d.C.: establecimiento de los musulmanes en las Islas Baleares. Construcción del castillo de la Almudaina en el centro de la medina.
- Fines s. XI: se levantan las murallas alrededor de la ciudad (trazado actual: la Riera y las avenidas)
- 1229: conquista de Mallorca por parte de la Corona de Aragón
- 1279: muerte de Jaume I. Mallorca, Pitiusas, Rossellón, Cerdaña, Conflent y Montpellier toman el rango de reino privativo del que se nombra rey a Jaume II.
- 1300: inicio de las obras de construcción del Castillo de Bellver y de la Catedral.
- 1311: muerte de Jaume II. Le sucede su hermano Sanç.
- 1426: construcción de la Lonja.
- 1452 caída de Constantinopla y fin de la Edad Media.

En la tercera sala del museo se tratará el momento previo a la Conquista, es decir, la ciudad en tiempo de los musulmanes (Madina Mayurqa) incidiendo en sus defensas, viviendas, baños, mezquitas y tierras de cultivo.

Vemos las piezas que hay en las vitrinas, se tratan los temas de:

- trabajo de cerámica en torno: morfología de las piezas
- representación zoomorfa en el arte islámico: reproducción en yeso
- morfología de la ciudad islámica y sus correspondencias con la ciudad actual: calles, carreteras, circunvalación de las murallas

La cuarta sala sirve para presentar la Conquista y la reconstrucción de la ciudad, junto a sus funciones y costumbres. Se introducirá la historia de la dinastía de la casa real mallorquina y la construcción del castillo de Bellver, haciendo hincapié en algunos de los integrantes principales de dicha dinastía y sus costumbres.

- Personajes principales:
  - o Jaime I – Violante de Hungría
  - o Jaime II – Esclaramunda de Foix
  - o Sanç
  - o Jaime III
  - o Jaime IV

Se incluirá la figura de Pere III de Aragón como artífice principal de las sucesivas guerras que se llevarán a cabo contra el reino de Mallorques para anexionárselo, ya que como primogénito del rey Jaime I se consideraba justo heredero.

- Herramientas tanto del entorno de la construcción del castillo como del trabajo en las canteras. Se ven dos herraduras.
- Morfología de las viviendas y cambios de la ciudad durante la época cristiana respecto a la época de la medina islámica.

En la terraza del castillo se observará la panorámica que se tiene sobre la ciudad y el resto de la isla (uno de los principales usos del castillo era el de atalaya) y se tratará de que los alumnos se formen una idea de la topografía urbana en el momento histórico estudiado. Así como de las dificultades relacionadas con la defensa tanto de la ciudad como del castillo y sus habitantes.

Uno de los objetivos principales del taller es que los alumnos alcancen a entender las diferencias que se daban en el modo de vida dependiendo de la cultura predominante en cada momento, sobretodo durante la Edad Media; así como las pervivencias mantenidas en el siglo XXI.

Deberían ser capaces de situar cronológicamente y con la debida distancia espacio-temporal los hechos sucedidos en el momento y lugar tratados durante la parte “teórica” del taller ya que el manejo con soltura de éstos le será imprescindible durante la segunda parte (“parte práctica” y que precisa cierta proactividad).

Antes de la realización del taller histórico-teatral es necesario que los alumnos conozcan parte de la historia medieval de las Islas Baleares como entidad dependiente del Califato de Córdoba (primero) así como de la Corona de Aragón y como Reino Privativo después, para volver a formar parte de la Corona de Aragón.

Se debe tener el dominio del atlas histórico-político suficiente como para entender que entre los siglos X y XV d.C. las entidades políticas superiores (estados) no se corresponden con los de la actualidad (los estados conocidos hoy en día como Italia, Francia, España, así como otras entidades: Cataluña, Islas Baleares,...), sino que eran reinos, ducados, baronías o cualquier otra expresión de poder correspondiente a la época medieval mediterránea (cronología y espacio que se trata durante la totalidad del taller histórico-teatral).

Glosario

Alcázar: edificio fortificado que servía de residencia al valido musulmán.

Baños árabes: espacio con funciones higiénicas a la vez que relacionado con la purificación espiritual.

Mostassaf: vigilante del cumplimiento de las leyes urbanísticas de la ciudad de Mallorca.

Mezquita: edificio destinado a la oración de los fieles, en la religión islámica.

Aspillera (ventana saetera): obertura estrecha y alargada, desde donde se pueden disparar flechas.

Foso: es una trinchera profunda, excavada para formar una barrera contra ataques a las murallas de los castillos u otras fortificaciones. Se pueden llenar de agua si disponen de abastecimiento. No es el caso de Bellver.

Garitones: torres de planta semicircular parcialmente integradas en los muros, sirviendo como una prolongación para la vigilancia. Sólo se puede acceder a ellas desde la terraza superior.

Torre del homenaje: torre principal. Último reducto defensivo del castillo, por ello suele ser la torre más alta y mejor guarnecida. Se llama del homenaje porque mostraba la bandera del Rey.

Torres laterales: torres integradas en la muralla del castillo para poder realizar ataques desde los flancos en caso de ataque.

Segunda parte: **El espectáculo**

Creative Commons

Creative Commons, un espectáculo cómico interactivo. A partir de dos elementos básicos, el *clown* y la improvisación, en **Creative Commons** en cada representación se crea un espectáculo nuevo y totalmente diferente.

Esto no es la representación de una obra de teatro cerrada previamente, sino un juego teatral interactivo en el que la participación del público y la temática elegida en cada representación la conformarán de una manera única e irrepetible.

FUNCIONAMIENTO DE CREATIVE COMMONS

El espacio de actuación de **Creative Commons** será una sala del Castillo de Bellver.

1- Antes de comenzar la función, el público, organizado por grupos, recibirá un número por cada grupo.

2- Una vez empiece el espectáculo, los espectadores irán decidiendo progresivamente el desarrollo de la historia:

2.1- El espectáculo comienza cuando *Aina*, la *clown*, hace un sorteo y extrae el primer número. El espectador que tiene ese número, después de pensárselo durante un minuto, dice un personaje y dónde está ese personaje, es decir, decide el rol y la situación dramática iniciales, siempre siguiendo el tema de la visita (Castillo de Bellver y Reino de Mallorca)..

2.2- Con esta información *Aina* comienza a improvisar con un tiempo fijado de unos cinco minutos. Así pues, la historia no se sabe nunca hacia dónde va y depende de los recursos dramáticos de la actriz *clown* y de la información dada por los espectadores.

2.3- Una vez ha transcurrido el tiempo fijado, pasamos al sorteo del segundo grupo participante el cual, a partir del punto en el que ha quedado la historia, tiene un minuto para decidir un cambio: la aparición de un nuevo personaje, el cambio de lugar de la acción, la introducción de un objeto... Con esta información, *Aina* tiene que continuar la historia. Y así sucesivamente hasta que se han hecho cinco sorteos y cinco grupos hayan participado en la creación colectiva de la historia. Esto es **Creative Commons... una creación en común.**

Toda la creación de la historia irá acompañada de la introducción en directo de efectos sonoros que refuercen y ambienten la improvisación.

History recounted, story created

Bellver Castle and Mallorca's Kingdom

First Part: **The visit**

Bellver Castle on The Middle Ages

Chronology

- 902 a.C.: Migration and settlement of the Muslims. Almudaina Palace is erected in the center of the medina.
- End 9th C.: The walls of the city (Riera and Avenidas)
- 1229: Conquest of the Crown of Aragon
- 1279: Death of James I. "Reino Privativo" of Mallorca: Mallorca, Pitiusas, Rossellón, Cerdaña, Conflent and Montpellier. The king will be Jaume II.
- 1300: Begins the construction of the Cathedral and Bellver Castle
- 1311: Death of James II. His nephew Sanç inherit the throne.
- 1426: Sa Llonja
- 1452: Fall of Constantinople and the Middle Ages.

In the third room of the museum is displayed the moment before the Conquest, i.e., the city in time of the Muslims (Madina Mayurqa) focusing on their defenses, houses, baths, mosques and orchards.

The pieces in the glass case, treating the following subjects:

- Ceramic works made with potter's wheel: morphology of the pieces.
- Zoomorphic representation in the Islamic art: reproduction in plaster.
- Morphology of the Islamic city and its correspondences with the current city: streets, roads, city walls.

The fourth room is used to present the Conquest and the reconstruction of the city, along with its duties and customs. It will introduce the history of the kings of Majorca and the construction of the Castillo de Bellver, emphasizing the radical change in the culture, society, language and religion.

- Main characters:

- o Jaume I – Violante de Hungría
- o Jaume II – Esclaramunda de Foix > Pere III
- o Sanç
- o Jaume III
- o Jaume IV

The figure of Pere III of Aragon will appear as the main architect of the successive wars that will take place against the kingdom of Mallorques in order to conquer it. As firstborn of King James I, he considered he was the rightful heritor.

- The tools used for the construction of the castle, as well as the quarries. Two horseshoes are on display.
- Morphology of the houses and changes of the city during the Christian period in reference to the period of the Islamic medina are on display too.

Once on the second floor, the pictorial remains will be shown, and the rooms, like the one dedicated to the throne. It will cover different aspects of the Castle in medieval times.

In the terrace of the castle we will observe the views of the city and the rest of the island (one of the main uses of the castle was the one of watchtower) and the students will form an idea of the urban topography not only in the historical moment studied, but also about the difficulties related with the city's defense, the castle and its inhabitants.

One of the main goals of this workshop is that the students understand the differences in the way of life, depending on the predominant culture, especially during the Middle Ages, as well as those elements kept until the 21st century.

Children should locate chronologically the facts explained during the "theoretical" part of the workshop, because their knowledge will be indispensable during the second part ("practical part" were it is required some participation).

Before the visit is recommended that the students have studied some of the mediaeval history of the Balearic Islands as an entity, initially depending on the Caliphate of Córdoba, then Crown of Aragon and the later Regne Privatiu, to finally go back and form part of the Crown of Aragon.

It is recommended to have a little knowledge of the historical and political atlas to understand that between the 10th and 15th centuries AD. the political entities (States) do not correspond with the actual ones (the States known as: Italy, France, Spain; as well as other entities: Catalonia, Balearic Islands,...). They were kingdoms, dukedoms, baronies or any other expression of corresponding power to the Mediterranean mediaeval period.

Glossary

Almudaina Palace: large and impressive building forming the official residence of the Muslim ruler.

Arab Baths: a building containing washing facilities (hygienic function space) and also related to spiritual purification

Mosque: a Muslim place of worship.

Mostassaf: Person who is responsible for compliance with the urban laws of Palma.

Moat: wide trench dug at the foot of the walls of a fortress used to prevent the siege machines from getting close to the fortress. It could be filled with water, not in this Castle.

Flank Tower: Tower embedded in the walls of the castle in order to carry out attacks in the event of a siege.

Loophole: long, narrow, vertical openings that can be observed in outer walls and projectiles could be fired through these small vertical slits.

The Keep: The main tower and innermost kept of the Castle which is usually higher and better defended.

The Turrets: the main function of these small semicircular towers, partially integrated into the walls, was to monitor possible invaders.

Second Part: **The Show**

Creative Commons

Creative Commons is a comical and interactive show. With clown and improvisation, in **Creative Commons** each performance creates a new show, totally different.

This is not a performance of a previous closed play, but a theatrical interactive play. In this play, the audience participation and the chosen theme shape each performance.

CREATIVE COMMONS RUNNING

The performance place for **Creative Commons** will be a hall in Bellver Castle.

1- At the beginning, the audience, ordered by groups, will receive a number.

2- At the show, the audience will decide the development of the story:

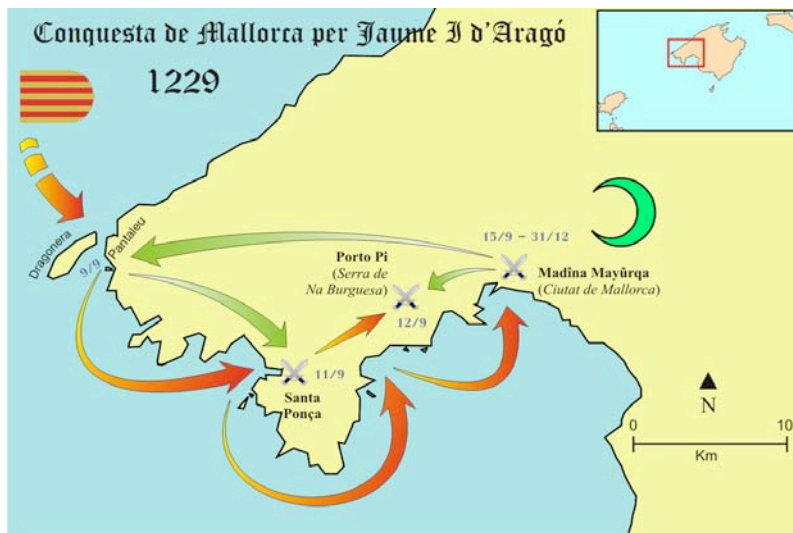
2.1- The show begins when Aina, the clown, will draw a number. The members of the groups with this number will have a minute to think who and when will be the character, in other words, will decide the role and the dramatical situation for the beginning of the story, always with the subject of the visit (Bellver Castle and Mallorca's Kingdom).

2.2- With this information Aina will start improvising the story during five minutes. So, nobody knows how the story will develop and it will depend on the clown actress and the information received from the audience.

2.3- Five minutes after, will draw another number and a new group will have one minute to decide one change, always following the same story: a new character appearance, a change in the place of the action, a new object... With this information, Aina will continue the story. And so on till 5 audience interventions.

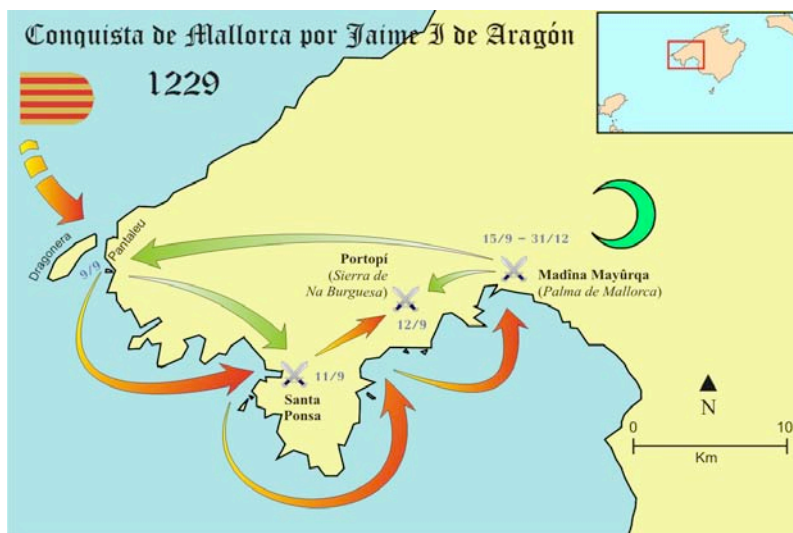
This is **Creative Commons**... a common creation.

All the creation of the story will be accompanied by sound effects that reinforce and set the atmosphere for the improvisation.

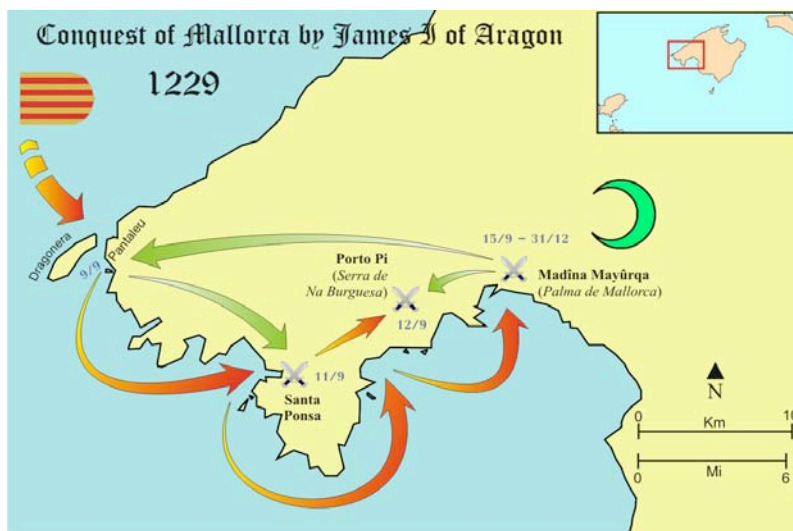
Conquesta de Mallorca per Jaume I d'Aragó.

© <https://commons.wikimedia.org/wiki/User:Zaqarbal/Ownwork>

Conquista de Mallorca por Jaime I de Aragón.

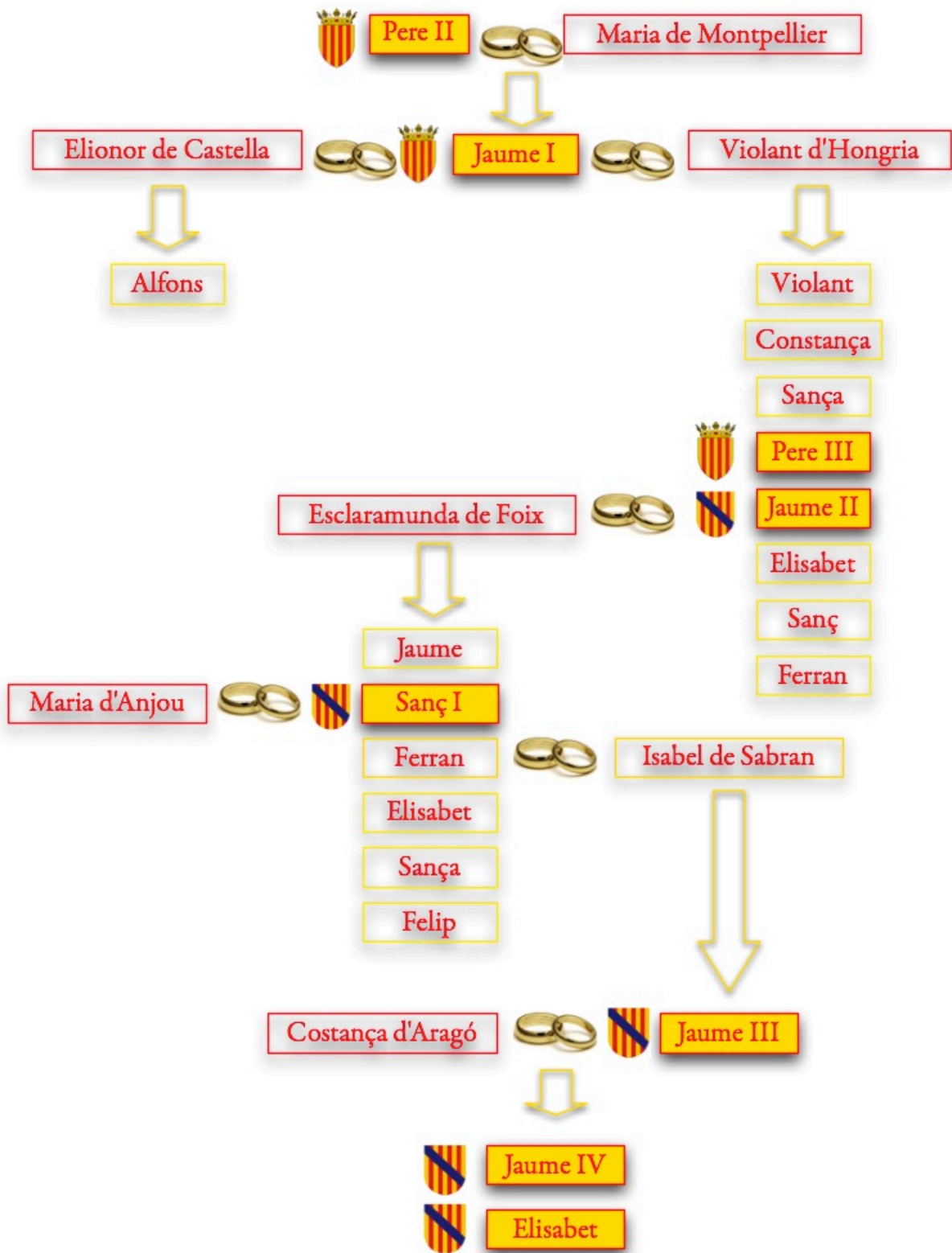
© <https://commons.wikimedia.org/wiki/User:Zaqarbal/Ownwork>

Conquest of Mallorca by James I of Aragon.

© <https://commons.wikimedia.org/wiki/User:Zaqarbal/Ownwork>

ARBRE GENEALÒGIC DELS REIS DE MALLORCA
ÁRBOL GENEALÓGICO DE LOS REYES DE MALLORCA
FAMILY TREE OF THE KINGS OF MALLORCA

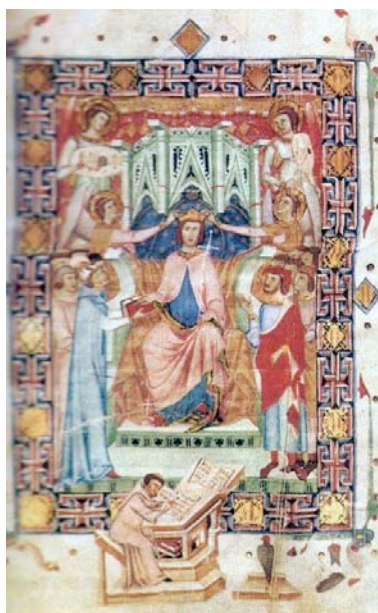
 Rei d'Aragó / Rey de Aragón / King of Aragon

 Rei de Mallorca / Rey de Mallorca / King of Mallorca

REIS DE MALLORCA / REYES DE MALLORCA / KINGS OF MALLORCA

Jaume I

Jaume II

Sanç I

REIS DE MALLORCA / REYES DE MALLORCA / KINGS OF MALLORCA

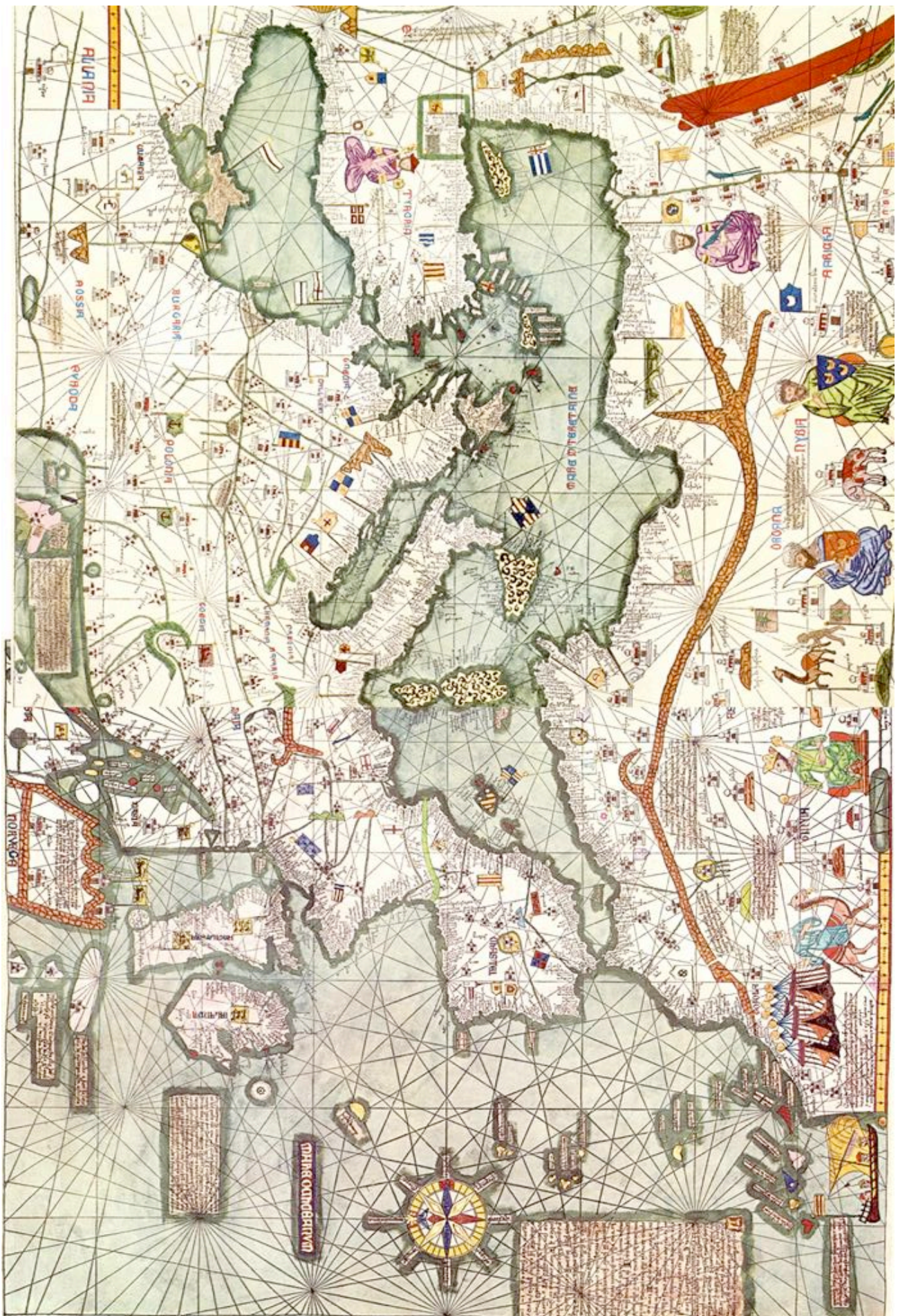

Jaume III

Jaume IV

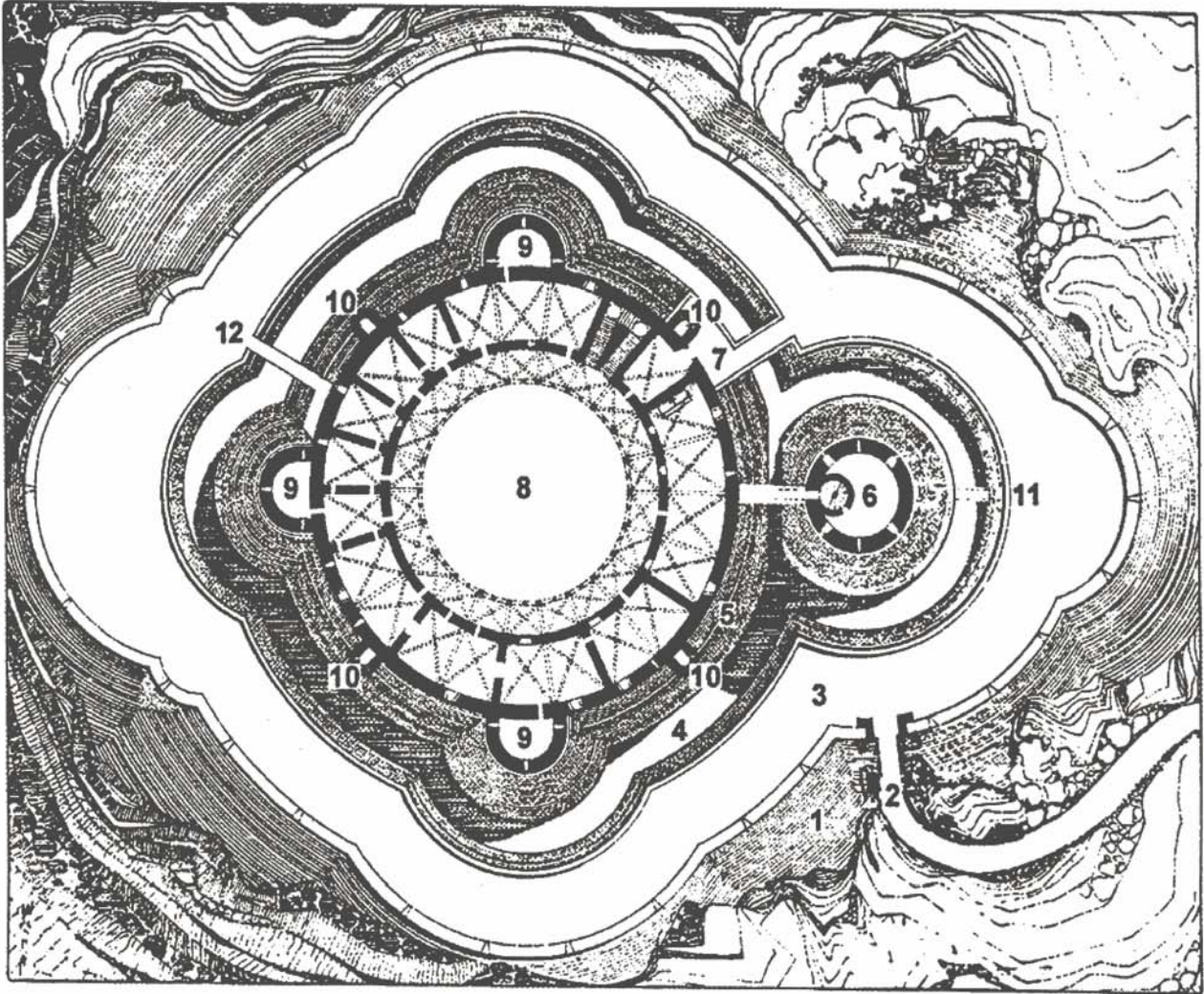
© <https://commons.wikimedia.org/>

Atlas català de Cresques / Atlas catalán de Cresques / Cresques' catalan atlas.

<https://commons.wikimedia.org/>

© Domini públic / Dominio público / Public Domain

© Ajuntament de Palma.

Planta del Castell de Bellver / Planta del Castillo de Bellver / Bellver Castle floor:

1. Contrafossat / Contrafoso / Moat
2. Entrada / Entrada / Entrance
3. Revellí / Revellín/ Esplanade
4. Fossat / Foso / Main moat
5. Talús / Talud / Talus
6. Torre de l'homenatge / Torre del homenaje / Keep
7. Porta del Rei / Puerta del Rey / King's entrance
8. Pati d'Armes / Patio de Armas / The Court of Arms
9. Torre de flanc / Torre de flanco o lateral / Flank tower
10. Bestorre / Garitón / Turret
11. Pont llevadís / Puente levadizo / Drawbridge
12. Porta de la Reina / Puerta de la Reina / Queen's entrance